

Wpływ wilgotności względnej powietrza na występowanie pożarów w lasach w centralnej Polsce

The influence of relative humidity on fires in forests of Central Poland

Krystyna Konca-Kędzierska*^{ID}, Krystyna Pianko-Kluczyńska^{ID}

Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, PSHM CMOK Sekcja ds. prognoz specjalistycznych, ul. Podleśna 61, 01-673 Warszawa

*Tel. +48 22 5694256, e-mail: krystyna.konca@imgw.pl

Abstract. The purpose of the present work was to answer the question of how and to what extent information about low air humidity in a selected area can be used in determining the fire risk. The central region as defined in the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) was selected for the study, because this classification is also used in the National Fire Information System, which provides data on the number of forest fires. Data on humidity for a given region was taken from the synoptic or climatic station of The Institute of Meteorology and Water Management – National Research Institute (IMGW-PIB) located in the region.

Two independent experiments were conducted based on various methodological assumptions. In experiment A, the main focus was on humidity deficit, as defined by nine different indicators. Using the relative risk and the Jaccard index, their connection to fire cases of third class or higher was studied. A class reconstruction of the number of fires was also carried out using the fuzzy analogues method and the obtained reconstructions were evaluated using cross-correlation indicators in contingency tables. In experiment B, correlation relationships between the number of fires and the annual characteristics of relative humidity were studied. In order to use the association measures in the cross-tabulation tables, the number of fires and humidity characteristics were categorised using quantiles. The relationship between the number of fires and the percentage share of low-humidity (<40%) days in the year was tested using the Mann-Whitney test.

The obtained values of the examined correlation indices and the analysis of correlation relationships emphasise the important role of relative humidity dynamics in determining the fire risk.

Keywords: forest fires, humidity deficiency, correlations, association measures, fuzzy analogues

Słowa kluczowe: pożary lasów, niska wilgotność powietrza, miary asocjacyjne, długoterminowe prognozy pogody, analogi rozmyte

1. Wstęp

Jednym z bardziej niebezpiecznych i przynoszących duże straty zdarzeń występujących w lasach Polski są pożary. Według danych statystycznych dostępnych w Krajowym Systemie Informacji o Pożarach Lasów (KSIPL 2017), w Polsce procent powierzchni lasów podatnych na pożary wynosi około 85%. Wśród państw Unii Europejskiej Polska należy do krajów średnio zagrożonych pożarami lasów (Szczygieł 2012). Nie należy jednak tego problemu bagatelizować. Przykładowo w 2009 roku Polska znalazła się na trzecim miejscu pod względem liczby pożarów oraz na ósmym miejscu, biorąc pod uwagę spaloną powierzchnię (Szczygieł 2012, za Forest Fires in Europe, Report No 10, 2009).

Czynnikami determinującymi powstawanie i rozprzestrzenianie się pożarów są m.in. warunki meteorologiczne.

W 2010 roku w Instytucie Badawczym Leśnictwa opracowano nową metodę prognostyczną, która – w oparciu o wybrane parametry meteorologiczne (temperaturę i wilgotność względną powietrza i ściółki, opady, prędkość wiatru, zachmurzenie) – pozwala określić aktualne i przewidywane (z wyprzedzeniem do 24 godzin) zagrożenie pożarowe lasu (Prędecka 2011; DGLP 2012).

W niniejszej pracy skupiono się na wilgotności względnej powietrza, będącej jednym z ważniejszych czynników wpływających na możliwość wystąpienia pożarów. Została przeprowadzona analiza w kontekście możliwości zastosowania tego parametru w miesięcznych, trzymiesięcznych i sezonowych prognozach pogody, opracowywanych jako narzędzie wspierające proces ochrony przeciwpożarowej lasów, a także w badaniach nad scenariuszami zagrożeń pożarowych wynikających z symulacji zmian klimatu. Rozważane długoterminowe zagadnienie prognostyczne stanowi uzupełnienie prac

Wpłynęło: 25.10.2017 r., zrecenzowano: 28.11.2017 r., zaakceptowano: 4.06.2018 r.

wykonanych w IBL nad prognozami zagrożeń dla okresu najbliższej doby (Kwiatkowski 2010).

Praca ma charakter pilotażowy i służy opracowaniu aparatu badawczego potrzebnego do przeprowadzania zaplanowanej analizy wpływu wilgotności względnej powietrza na liczbę pożarów w lasach. Uzyskane wyniki mogą zasygnalizować możliwości przeprowadzenia dalszych badań w tym kierunku.

Badania, przeprowadzone z zastosowaniem dwóch różnych podejść do związku wilgotności względnej powietrza z liczbą odnotowanych pożarów lasów, znacznie różniły się między sobą, zarówno sposobem sformułowania zadania badawczego, jak i zastosowaną metodyką. Pozwoliło to ocenić, jak sposób zdefiniowania zmiennych opisujących (czyli wejściowych) i opisywanych (czyli wyjściowych) oraz wybór algorytmu badającego zależności między badanymi zmiennymi wpływa na zawartą w wilgotności względnej powietrza informację o predyktandzie, czyli liczbie pożarów lasu w wybranym regionie kraju.

2. Dane

Informacja o liczbie pożarów pochodziła z Krajowego Systemu Informacji o Pożarach Lasu (KSIPL 2017) i dotyczyła zestawień rocznych z lat 2007–2016. Analizie poddano dane o liczbie pożarów w 11 podregionach regionu centralnego, zdefiniowanych przez Krajowy System Informacji o Pożarach Lasów na podstawie stosowanej przez GUS Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych, NUTS (wersja z 2017 roku) (ryc. 1).

Informacja o wystąpieniach pożarów jest podawana na dwa sposoby: jako liczba odnotowanych pożarów oraz jako przedziały z następującymi zakresami liczby pożarów: klasa 1: 1–31, klasa 2: 32–62, klasa 3: 63–124, klasa 4: 125–187, klasa 5: 188–250, klasa 6: ponad 250.

W tabeli 1 przedstawiono liczby wystąpień poszczególnych klas pożarowych w podregionach w całym dziesięcioleciu. W przypadku podregionów nie należą do rzadkości sytuacje, gdy w badanym przedziale czasowym nie odnotowano wystąpień pewnych klas. Specyficzna sytuacja wystąpiła w podregionie warszawskim wschodnim, gdzie mieliśmy do czynienia jedynie z klasą 6 (liczba pożarów w roku powyżej 250). Dla porównania klasa pożarowa 1 (liczba pożarów mniejsza niż 32) dominowała w podregionie nr 9 (miasto Łódź).

W tabeli 2 przedstawiono liczbę wystąpień każdej z klas pożarowych 1–6, w poszczególnych latach okresu 2007–2016 we wszystkich podregionach łącznie. Wynika z niej, że najczęściej przypadków, gdy roczna liczba pożarów w podregionie przekroczyła 250, odnotowano w roku 2015, (klasa 6 wystąpiła 7 razy), a następnie w latach 2009 i 2012 (klasa 6 wystąpiła pięciokrotnie).

Każdy podregion był reprezentowany przez punkt pomiarowy (synoptyczny lub klimatyczny). Ze względu na ograniczony dostęp do archiwalnych danych wilgotność względna odnotowana na stacji synoptycznej Łódź reprezentowała zarówno podregion łódzki, jak i podregion miasto Łódź.

Wilgotność względna powietrza analizowana była dla dostępnych pomiarów terminowych, z bazy historycznej IMGW-PIB (w przypadku stacji synoptycznych wykonuje się 8 pomiarów, na stacjach klimatycznych – 3 lub 4 pomiary, a na stacjach automatycznych 24 pomiary w ciągu doby).

3. Metodyka badań

W opracowaniach poświęconych klimatycznym uwarunkowaniom pożarów lasów wskazano znaczącą rolę średniej lub terminowej (np. 9:00 i 13:00) wilgotności względnej powietrza (Kwiatkowski, Szczygieł 2015). Natomiast w pre-

Tabela 1. Liczba wystąpień poszczególnych klas pożarowych w podregionach w okresie 2007–2016

Table 1. Number of events of particular fire classes in subregions in 2007–2016

Podregion / Subregion	Klasa 1 Class 1	Klasa 2 Class 2	Klasa 3 Class 3	Klasa 4 Class 4	Klasa 5 Class 5	Klasa 6 Class 6
1. ciechanowsko-płocki	0	1	4	4	0	1
2. ostrołęcko-siedlecki	0	0	0	2	1	7
3. skierniewicki	3	2	5	0	0	0
4. warszawski zachodni	0	0	0	3	3	4
5. m. Warszawa	1	3	5	1	0	0
6. warszawski wschodni	0	0	0	0	0	10
7. sieradzki	0	2	3	1	3	1
8. łódzki	1	1	4	4	0	0
9. m. Łódź	9	1	0	0	0	0
10. piotrkowski	0	0	3	2	1	4
11. radomski	0	0	0	1	0	9

Tabela 2. Liczba wystąpień poszczególnych klas pożarowych we wszystkich podregionach regionu centralnego w latach 2007–2016

Table 2. Number of events of individual fire classes in all subregions of the central region within 2007–2016

Rok	Klasa 1	Klasa 2	Klasa 3	Klasa 4	Klasa 5	Klasa 6
Year	Class 1	Class 2	Class 3	Class 4	Class 5	Class 6
2007	1	1	4	1	1	3
2008	1	1	1	2	2	4
2009	1	0	2	2	1	5
2010	2	3	1	2	1	2
2011	1	0	3	2	1	4
2012	0	2	2	1	1	5
2013	4	1	2	2	0	2
2014	2	1	4	2	0	2
2015	1	0	1	2	0	7
2016	1	1	4	2	1	2

zentowanych badaniach zostały również uwzględnione minimalne i maksymalne wilgotności względne.

Powyższych danych nie poddano procesowi homogenizacji, aby nie usunąć przypadków ekstremalnych, które w procesach prognostycznych są bardzo ważne. Przeanalizowano jedynie ich kompletność.

W pracy wykorzystano autorskie programy oraz procedury pakietu statystycznego R (udostępniane na zasadzie Open Source). Przeprowadzono dwa zadania badawcze: A, w którym wykorzystywano głównie programy autorskie oraz B, gdzie wykorzystano procedury pakietu statystycznego R. Oba zadania różnią się również sposobem podawania informacji wejściowej o wilgotności względnej powietrza. W zadaniu A wykorzystano charakterystyki niedoboru wilgotności, natomiast w zadaniu B wilgotność względna jest głównie charakteryzowana poprzez wartości średnie i minimalne. Obie koncepcje różni też sposób traktowania informacji o liczbie pożarów lasów. W zadaniu A wykorzystano klasyfikację liczby pożarów stosowaną przez KSIPL, w zadaniu B jest to bezpośrednio liczba wystąpień pożarów lub klasa tej liczby określona za pomocą kwantyli. Również zastosowane metody badania siły związku pomiędzy informacją o liczbie pożarów i wilgotności są odmienne w obu zadaniach. W zadaniu A badano ryzyko względne, indeks Jaccarda i wskaźniki opisujące tablice kontyngencyjne oraz dokonano prób rekonstrukcji klasy liczby pożarów z wykorzystaniem analogów rozmytych. Badania przeprowadzone w zadaniu B opierają się głównie na analizie korelacyjnej i teście istotności związku.

W zadaniu A, ze względu na specyfikę pomiarów prowadzonych przez IMGW-PIB, dzień z niską wilgotnością zdefiniowano jako dzień, w którym w czasie pomiarów dokonanych o godzinie 06, 12, 18 GMT (*Greenwich Mean Time*) odnoto-

Rycina 1. Podregiony regionu centralnego (według NUTS) i reprezentujące je punkty pomiarowe

Figure 1. Subregions of the central region (according to NUTS) and location of measuring points

wano spadek wilgotności względnej powietrza poniżej 40%. Na potrzeby dalszych prac wyznaczono charakterystykę wilgotnościową określającą procentowy udział w analizowanym okresie (miesiąc, sezon IV–VIII, rok) dni suchych.

Zadanie A rozpoczęto od analizy kompletności danych pomiarowych.

Na potrzeby analizy przeklasyfikowano materiał tworząc dwie klasy: nowa klasa 0 – liczba pożarów mniejsza niż 125 (przypadki z klas 1–3) oraz nowa klasa 1 – liczba pożarów większa niż 124 (przypadki z klas 4–6 podstawowej klasyfikacji).

W zadaniu A podjęto próbę powiązania informacji o klasach liczby pożarów, które odnotowano w podregionach w poszczególnych latach, z charakterystykami wilgotnościowymi roku, sezonu IV–VIII oraz poszczególnych miesięcy.

Metodyka opisana w podpunktach AA, AB i AC dotyczyła 9 wariantów, w których analizę związków między niedoborem wilgotności na stacjach reprezentujących podregiony i liczbą pożarów w poszczególnych podregionach regionu centralnego przeprowadzono dla następująco zdefiniowanych warunków wilgotnościowych:

1. W ciągu roku wystąpił co najmniej jeden miesiąc z udziałem dni suchych wynoszącym powyżej 10% (RH_MC_10).
2. W ciągu roku wystąpił co najmniej jeden miesiąc z udziałem dni suchych wynoszącym powyżej 20% (RH_MC_20).
3. W ciągu roku wystąpił co najmniej jeden miesiąc z udziałem dni suchych wynoszącym powyżej 40% (RH_MC_40).
4. W miesiącach IV–VIII udział dni suchych przekroczył 10% (RH_IV_VIII_10).
5. W miesiącach IV–VIII udział dni suchych przekroczył 15% (RH_IV_VIII_15).
6. W miesiącach IV–VIII udział dni suchych przekroczył 20% (RH_IV_VIII_20).
7. W roku udział dni suchych przekroczył 10% (RH_ROK_10).
8. W roku udział dni suchych przekroczył 15% (RH_ROK_15).
9. W roku udział dni suchych przekroczył 20% (RH_ROK_20).

Zastosowano następujące miary oszacowujące siłę związku:

AA. Ryzyko względne mówiące, czy w sytuacji, gdy wystąpiły interesujące nas warunki meteorologiczne, zwiększyło się prawdopodobieństwo przekroczenia 3 klasy pożarowej, w stosunku do sytuacji gdy założona sytuacja meteorologiczna nie miała miejsca.

$$RR = \frac{Ra}{Rb}, \quad Ra = \frac{m11}{m}, \quad Rb = \frac{b}{n} \quad (1)$$

gdzie:

$m11$ – liczba przypadków, gdy miała miejsce susza zdefiniowana przez wilgotność względną, a liczba pożarów mieściła się w zakresie nowa_klasa 1,

m – liczba przypadków, gdy miała miejsce susza zdefiniowana przez wilgotność względną,

b – liczba przypadków, gdy wilgotność względną nie wskazywała na suszę, a liczba pożarów należała do nowa_klasa 1,

n – liczba przypadków, gdy wilgotność względną nie wskazywała na suszę.

AB. Indeks Jaccarda (Real, Vargas 1996), będący miarą podobieństwa porównywanych zbiorów (A – opisującego sytuację meteorologiczną i B – odpowiadającego za sytuację pożarową). Indeks ten jest ilorazem mocy części wspólnej zbiorów A i B przez moc sumy tych zbiorów.

$$J(A, B) = \frac{LA \cap BI}{LA \cup BI} \quad (2)$$

$$J(A, B) = \frac{m11}{m11 + m10 + m01} \quad (3)$$

gdzie:

$m11$ – liczba przypadków, gdy miała miejsce susza zdefiniowana przez wilgotność względną, a liczba pożarów została zaklasyfikowana do nowa_klasa 1,

$m10$ – liczba przypadków, gdy miała miejsce susza zdefiniowana przez wilgotność względną, a liczba pożarów należała do nowa_klasa 0,

$m01$ – liczba przypadków, gdy wilgotność względną nie wskazywała na suszę, a liczba pożarów należała do nowa_klasa 1.

Na potrzeby tej pracy siłę związku wyrażono w procentach:

$$\text{Jacc}(A, B) = 100\% * J(A, B) \quad (4)$$

AC. Do oceny siły związku między wystąpieniem zdefiniowanego wcześniej jednego z 9 wariantów niedoboru wilgotności, a wystąpieniem dużej liczby pożarów zastosowano indeksy tablic wieloznacznych (TAB). Przyjęto, że wystąpienie niedoboru wilgotności względnej powietrza jest równoznaczne z prognozowaniem liczby pożarów większej od 124. Wprowadzono następujące oznaczenia:

TAB [1,1] – ile razy prognozowano liczbę pożarów powyżej 124 i obserwowano liczbę pożarów powyżej 124,

TAB [1,2] – ile razy prognozowano liczbę pożarów powyżej 124 i obserwowano liczbę pożarów poniżej 125,

TAB [2,1] – ile razy prognozowano liczbę pożarów poniżej 125 i obserwowano liczbę pożarów powyżej 124,

TAB [2,2] – ile razy prognozowano liczbę pożarów poniżej 125 i obserwowano liczbę pożarów poniżej 125.

Zastosowane indeksy to *Hit Rate* (HR), *False Alarm Rate* (FAR), *Hanssen and Kuipers score* (KS i KS2), rekomendowane przez World Meteorological Organization (2002).

Hit Rate (HR) to miara sukcesu, czyli trafnego przepowiedzenia, że klasa pożarowa będzie większa od 3. HR przyjmuje wartości od 0 do 1. Wraz ze wzrostem wartości tego indeksu rośnie poprawność działania modelu.

False Alarm Rate (FAR) podaje jak często wystąpiło ostrzeżenie przed dużą liczbą pożarów, a obserwowana klasa nie była większa od 3. FAR przyjmuje wartości od 0 do 1 i dolna wartość jest osiągana przy braku fałszywych alarmów. $KS = HR - FAR$ i przyjmuje wartości między -1 i 1. Wartość 1 oznacza prognozę poprawną.

Indeks KS2 skalowany według wzoru:

$$KS2 = \frac{KS + 1}{2} \quad (5)$$

waha się od w zakresie 0 do 1; dla wartości 0,5 trudno określić trafność prognozy ponieważ $FAR = HR$, a dla wartości 1 prognoza jest perfekcyjna.

AD. Podjęto próbę rekonstrukcji klasy pożarowej w oparciu o charakterystykę wilgotności względnej z wykorzystaniem analogów rozmytych (Matteucci 2017). Zastosowano odległość euklidesową między wektorami X_i i C_k , zapisywaną jako $\text{dist}(X_i, C_k)$. Wektory te odpowiadają dwóm porównywanym latom. Analizowano trzy warianty informacji wejściowej:

- udział dni suchych w poszczególnych miesiącach,
- udział dni suchych w roku,
- udział dni suchych w sezonie IV–VIII.

W pierwszym przypadku wektory X_i i C_k mają po dwanaście składowych, w pozostałych przypadkach po jednej składowej.

Na podstawie tych odległości, dla i -tego roku wyznaczono miary jego podobieństwa U_{ij} pod względem wilgotności, do pozostałych 9 analogów, $i = 1, 2, 3, \dots, 10, j = 1, 2, \dots, 10, i \neq j$.

$$U_{ij} = \frac{1}{\sum_{k=1}^{10} \frac{\text{dist}(X_i, C_j) * \text{dist}(X_i, C_j)}{\text{dist}(X_i, C_k) * \text{dist}(X_i, C_k)}} \quad (6)$$

Każdy z analogów niesie ze sobą również informację o odnotowanej w danym roku klasie pożarowej. Na bazie miar podobieństwa U_{ij} warunków wilgotnościowych można wyznaczyć prawdopodobieństwo wystąpienia każdej z klas pożarowych. Poniżej umieszczono przykład ilustrujący jak od miar U_{ij} można przejść do prawdopodobieństwa wystąpienia interesującej nas klasy pożarowej.

Dla podregionu „miasto Warszawa” odnotowano w kolejnych latach następujące klasy pożarowe:

rok 1 (2007) – klasa 3, rok 2 (2008) – klasa 2, rok 3 (2009) – klasa 3, rok 4 (2010) – klasa 2, rok 5 (2011) – klasa 3, rok 6 (2012) – klasa 2, rok 7 (2013) – klasa 1, rok 8 (2014) – klasa 3, rok 9 (2015) – klasa 4, rok 10 (2017) – klasa do wyznaczenia na podstawie danych z poprzednich 9 lat.

Klasę 1 odnotowano tylko w roku 7 (2013), dlatego prawdopodobieństwo wystąpienia tej klasy $P(k11)$ w roku 2016 wynosi:

$$P(k11) = \frac{U_{10,7}}{U_{10,1} + U_{10,2} + U_{10,3} + U_{10,4} + U_{10,5} + U_{10,6} + U_{10,7} + U_{10,8} + U_{10,9}} \quad (7)$$

Następnie przeanalizowano zgodność prognozowanej najbardziej prawdopodobnej klasy pożarowej z zaobserwowaną. Zgodność tę określono poprzez procentowy udział prognoz zanizonych, trafionych i zawyżonych. Opisane powyżej narzędzie badawcze zastosowano zarówno w przypadku podstawowych 6 klas pożarowych, jak i dla podziału na dwie nowe klasy.

W zadaniu B analizie została poddana liczba wystąpień pożarów lasu w roku oraz zdefiniowana przez kwantyle klasa liczby pożarów. Badania miały na celu potwierdzenie istnienia związku pomiędzy liczbą pożarów występujących w danym podregionie regionu centralnego a charakterystykami wilgotności względnej na stacji przyjętej za reprezentatywną. Ze względu na brak obserwacji wilgotności na stacji Puczniew, przy analizie dla regionu łódzkiego wzięte zostały pod uwagę obserwacje dla „miasta Łódź”.

Uwzględniono trzy charakterystyki wilgotności: średnią miesięczną wartość wilgotności względnej (RH_{SR_MC}), minimalną miesięczną wartość (RH_{MIN_MC}) i udział procentowy w roku dni z RH poniżej 40% ($\%RH_{40}$), który został oparty na wartościach wilgotności względnej z trzech terminów (patrz zadanie A). Ponieważ dysponowano jedynie informacją o pożarach w poszczególnych latach, w celu przeprowadzenia analizy korelacyjnej dla miesięcznych wartości średnich i minimalnych wilgotności RH posłużono się charakterystykami rocznymi lub obliczonymi dla wybranych podokresów roku. Dla RH_{MIN_MC} zostały wybrane trzy podokresy: lato – miesiące od czerwca do sierpnia, lato poszerzone o sąsiednie miesiące wiosenne (kwiecień i maj) oraz półrocze ciepłe (kwiecień – wrzesień). Analizie zostały poddane wymienione niżej charakterystyki RH otrzymane z roczną rozdzielczością czasową:

$SR^{RH}_{SR_MC}$	średnia roczna ze średniej miesięcznej wilgotności względnej / the annual average of monthly mean relative humidity;
MIN^{RH}	minimalna roczna wilgotność względna / the annual minimum of relative humidity;
$SR^{4-9}RH_{MIN_MC}$	średnia w półroczu ciepłym (miesiące od kwietnia do września) z minimalnej miesięcznej wilgotności względnej / the warm half-year (months from April to September) average of monthly minimum relative humidity;
$SR^{4-8}RH_{MIN_MC}$	średnia dla okresu kwiecień – sierpień z minimalnej miesięcznej wilgotności względnej / the average of the period April – August of monthly minimum relative humidity;
$SR^{6-8}RH_{MIN_MC}$	średnia w sezonie letnim (miesiące od czerwca do sierpnia) z minimalnej miesięcznej wilgotności względnej / the average in the summer season (months from June to August) of monthly minimum relative humidity;
$\%RH_{40}$	procentowy udział w roku dni z niską wilgotnością (poniżej 40%) / the annual percentage of days with low relative humidity (below 40%).

W analizie wykorzystano wartości współczynnika korelacji powyższych charakterystyk wilgotności względnej i liczby pożarów. Ponadto zastosowano metody analizy współzależności w tablicach kontyngencyjnych i test Manna-Whitneya (Bauer 1972; Hollander, Wolfe 1973) do badania istotności związku pomiędzy liczbą pożarów a udziałem procentowym dni w roku z niską wilgotnością względną powietrza. Do przeprowadzenia testów Manna-Whitneya wykorzystano próbę złożoną z wartości liczby pożarów dla wszystkich podregionów, przyjmując jej stratyfikację za pomocą zmiennej kategorycznej dla klas procentowego udziału dni z wilgotnością poniżej 40%.

Obliczenia zostały wykonane w środowisku programistycznym R przeznaczonym do obliczeń statystycznych i graficznego przedstawiania danych i wyników, przy wykorzystaniu procedur pakietów stats i vcd (R Core Team 2017).

W celu wykorzystania metod analizy współzależności w tablicach kontyngencyjnych zmienne liczbowe (zarówno charakterystyki wilgotności, jak i dane o liczbie pożarów) zostały przekształcone do zmiennych kategorycznych przy wykorzystaniu kwantyli z próby:

Q25 – kwantyl 25%, Q50 – mediana, Q75 – kwantyl 75%.

Otrzymane zmienne kategoryczne przyjmują wartości:

- 1 – dla $RH \leq Q25$,
- 2 – dla $Q25 < RH$ i $RH \leq Q50$,
- 3 – dla $Q50 < RH$ i $RH \leq Q75$,
- 4 – dla $RH >$ wartości powyżej Q75.

Dla pięciu charakterystyk wilgotności posłużono się wartościami standaryzowanymi zmiennych i kwantylami rozkładu normalnego $Q25 = -0,76$, $Q50 = 0,0$, $Q75 = 0,67$. Liczba pożarów została podzielona na cztery klasy za pomocą kwantyli z próby $Q25 = 72$, $Q50 = 146$ i $Q75 = 299$. Podziału na cztery klasy udziału procentowego dni z niską wilgotnością dokonano za pomocą kwantyli $Q^{U25} = 7,7\%$, $Q^{U50} = 10,8\%$, $Q^{U75} = 13,05\%$.

4. Wyniki badań

Kompletność danych

Informacja o pożarach i wilgotności w latach 2007–2016 jest kompletna. Niestety zabrakło reprezentatywnego punktu pomiarowego dla podregionu łódzkiego, a w konsekwencji tego stacja Łódź reprezentuje dwa podregiony – łódzki i miasto Łódź.

Zadanie A

Dla podregionu ostrołęcko-siedleckiego raz posłużono się wilgotnością ze stacji klimatycznej w Pułtusku, a drugi raz ze stacji synoptycznej w Siedlcach. Końcowe wyniki nie wykazały różnic wynikających z wyboru punktu pomiarowego. Oznacza to, że w przypadku zastosowanego w pracy aparatu badawczego, obydwie punkty pomiarowe są tak samo reprezentatywne dla tego podregionu.

Ciekawym zjawiskiem jest przyjmowanie tych samych wartości przez indeksy dla roku z progim 10% i dla okresu

IV–VIII z progiem 20% (ryc. 2–5). Przeprowadzone dodatkowe testy potwierdziły, że podwojenie wartości progu dla okresu IV–VIII w stosunku do progu dla całego roku zwiększa zgodność wyznaczonych indeksów.

AA. Ryzyko względne

Wartość „-1” na rycinie 2 oznacza brak możliwości określenia wartości indeksu ze względu na zbyt krótki okres, z którego analizowano dane. W pozostałych przypadkach ryzyko względne jest większe od 1, co oznacza, że niedobór wilgotności sprzyja dużej liczbie pożarów lasu.

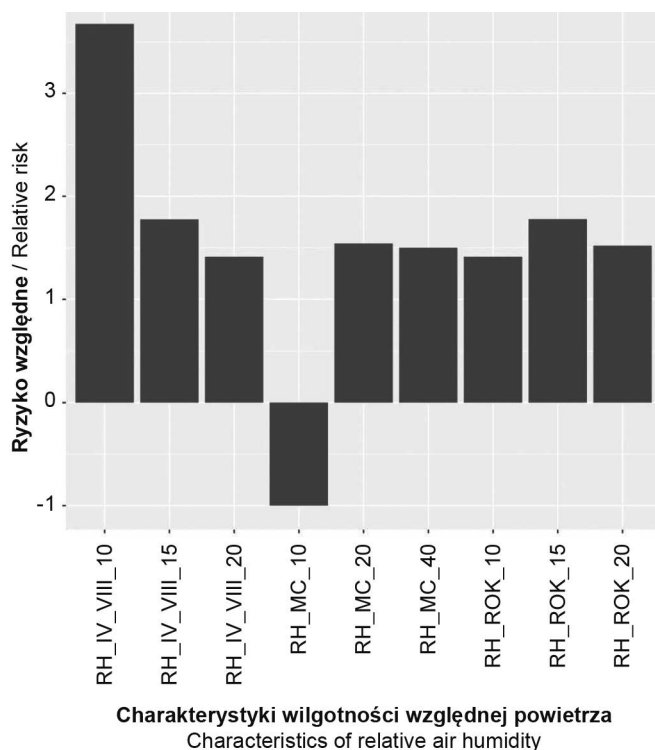
Największe ryzyko względne wystąpienia pożarów lasu przy niskiej wilgotności względnej powietrza odnotowano dla okresu IV–VIII z progiem 10%.

AB. Indeks Jaccarda

Kilkakrotnie zaobserwowano przekroczenie przez indeks Jaccarda progu 50% (ryc. 3) co oznacza, że tak zdefiniowany niedosyt wilgotności jest ważnym czynnikiem nie tylko towarzyszącym, ale i kształtującym liczbę pożarów w lasach. Również w tym przypadku indeks wskazał najsilniejszy związek między wilgotnością i liczbą pożarów dla okresu IV–III z progiem 10%.

AC. Tablice wielodzielcze

Otrzymane wyniki wskazały, że najlepszym podejściem jest wykorzystanie danych dotyczących wilgotności względ-

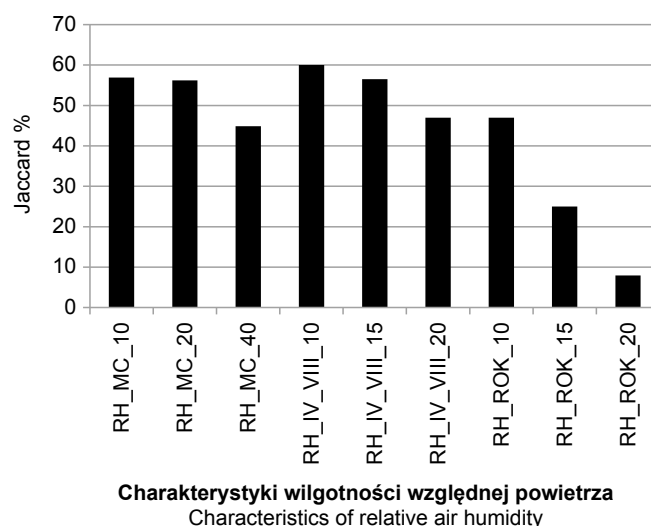
Rycina 2. Ryzyko względne dla analizowanych eksperymentów
Figure 2. The relative risk for the analyzed experiments

nej z okresu IV–VIII (ryc. 2, 3). Specyficzne wartości w przypadku zastosowania danych miesięcznych i przyjęcia progu 10% związane były z długością serii danych (10 lat), w której pewne kombinacje zmiennych w podregionach nie wystąpiły (np. wysoka wilgotność i duża liczba pożarów).

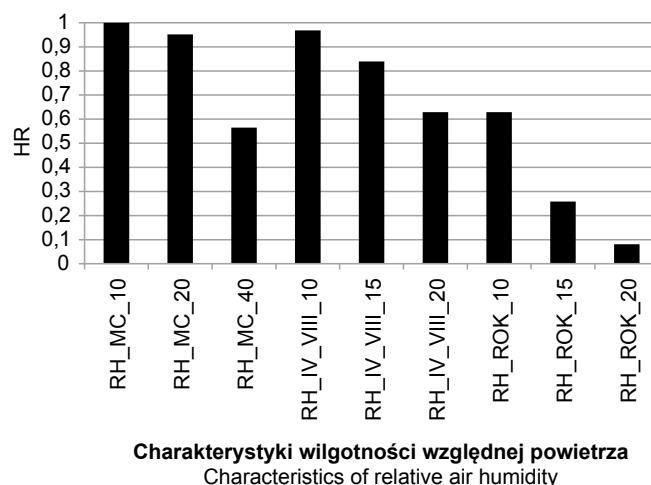
W przypadku progu 10% dla dni z niską wilgotnością w miesiącu lub ciepłym okresie IV–VIII, wskaźnik HR jest bliski 1 (ryc. 4), co oznacza, że niedosyt wilgotności dobrze wskazuje na wystąpienie co najmniej 125 pożarów w danym podregionie.

We wszystkich 9 wariantach „fałszywy alarm” (FAR) przyjmował wartość 1. Potwierdziło to skłonność modelu rekonstrukcyjnego do zawyżania liczby pożarów.

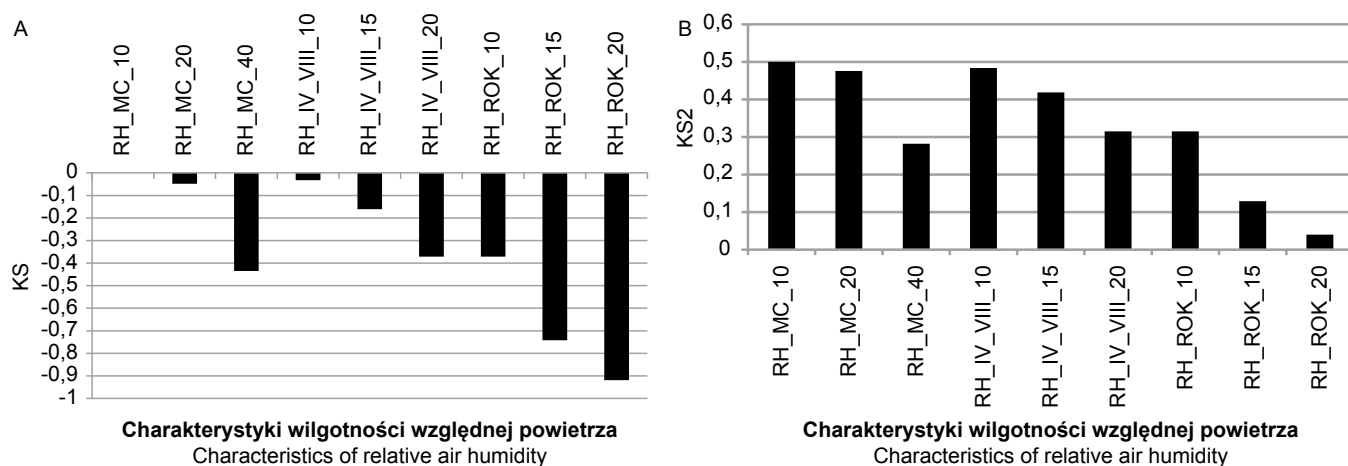
Indeks KS nie przyjmował wartości dodatnich, a skalowany KS2 był nie większy niż 0,5 (ryc. 5), co świadczy o tym, że informacja o niskiej wilgotności jest przydatna w badaniach

Rycina 3. Indeks Jaccarda dla omawianych eksperymentów
Figure 3. The Jaccard's index for the experiments discussed

Rycina 4. Wartości indeksu HR (miara sukcesu) dla wybranych charakterystyk wilgotnościowych i klasy pożarowej nowa_klasa 1
Figure 4. The hit rate (HR) values for selected humidity characteristics and a fire class the new_class 1

Rycina 5. Indeks KS (A) i skalowany indeks KS2 (B)
Figure 5. The KS index (A) and the scaled KS2 index (B)

nad liczbą pożarów lasów, ale nie jest ona wystarczająca do prawidłowego przewidywania zagrożenia.

AD. Rekonstrukcja klas pożarowych metodą rozmytych analogów

Na rycinach 6–8 przedstawiono procentowy rozkład w podregionach liczby niedoszacowanych, trafionych i przeszacowanych rekonstrukcji przy podejściu sześcioklasowym i dwuklasowym.

Zadanie B

Wartości uzyskanego współczynnika korelacji dla średniej miesięcznej i minimalnej miesięcznej wilgotności względnej RH oraz udziału procentowego w roku dni z niską wilgotnością ($\%RH_{40}$) zawarto w tabeli 3. Współczynnik korelacji osiągnął najwyższe, dodatnie wartości dla $\%RH_{40}$, dla pozostałych parametrów był ujemny, a najwyższe wartości bezwzględne osiągnął w przypadku średniej rocznej ze średnich miesięcznych ${}^{SR}RH_{SR_MC}$ (tylko dla trzech stacji wartość bezwzględna współczynnika korelacji była poniżej 0,5) i średniej dla półrocza ciepłego z minimalnej miesięcznej ${}^{SR4-9}RH_{MIN_MC}$ (tylko dla Sulejowa wartość bezwzględna współczynnika korelacji była poniżej 0,5). W przypadku tej ostatniej charakterystyki dla pięciu podregionów wartość bezwzględna współczynnika korelacji przekroczyła 0,7. Poza dwoma przypadkami (dla Sulejowa i Kozienc oraz charakterystyki ${}^{SR6-8}RH_{MIN_MC}$, gdzie przyjmuje wartości bardzo bliskie zera) współczynnik korelacji przyjmował wartości ujemne, sugerując oczekiwaną odwrotną zależność liniową pomiędzy liczbą pożarów a daną charakterystyką wilgotności. Wyłączenie danych z września z obliczania średniej minimalnej miesięcznej wilgotności względnej spowodowało obniżenie współczynnika korelacji. Przy ograniczeniu się tylko do miesięcy letnich (czerwiec, lipiec i sierpień) efekt ten był jeszcze bardziej widoczny. To obniżenie wartości bezwzględnej współczynnika kore-

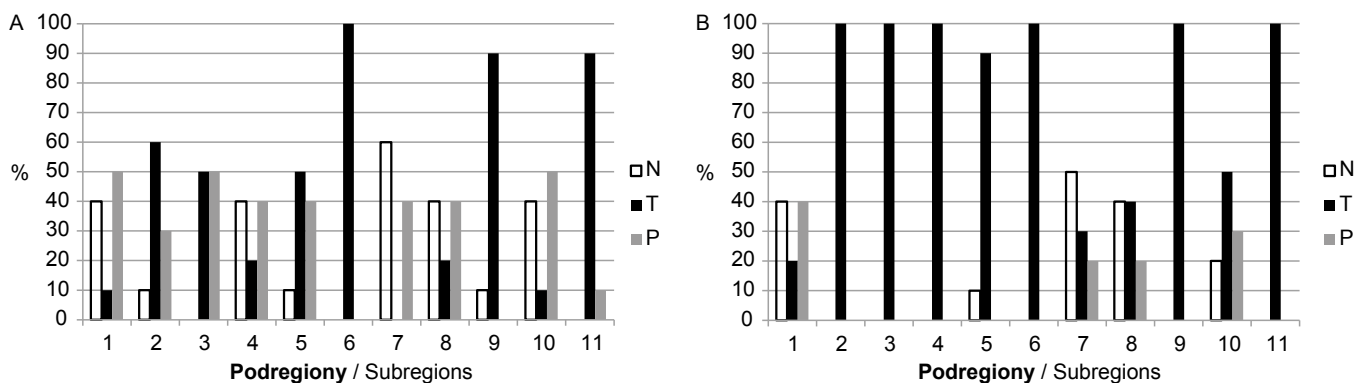
lacji sugeruje istotną rolę sąsiednich dla lata miesięcy wiosennych i jesiennych, uwzględnianych w półroczu ciepłym.

Najsilniejsze związki korelacyjne wystąpiły dla zmiennej opisującej procentowy udział dni w roku z wilgotnością poniżej 40% (tab. 3), bowiem w przypadku trzech podregionów: Siedlce, Warszawa-Okęcie i Legionowo współczynnik korelacji wyniósł ponad 0,9, a poziom istotności tego współczynnika wyniósł mniej niż 0,001. Dla sześciu podregionów wahał się od 0,7 do 0,95 i był istotny statystycznie na poziomie $p=0,01$, dla podregionu miasto Warszawa wyniósł 0,69 i był istotny statystycznie na poziomie $p=0,05$.

Analizie zostały poddane wszystkie podregiony łącznie (wtedy wielkość próby wynosi $N=110$). Współczynnik korelacji liczby pożarów w roku i udziału procentowego dni w roku z niską wilgotnością dla całej próby wyniósł 0,45, wskazując na występowanie korelacji umiarkowanej, inaczej mówiąc, istotnej zależności liniowej pomiędzy zmiennymi.

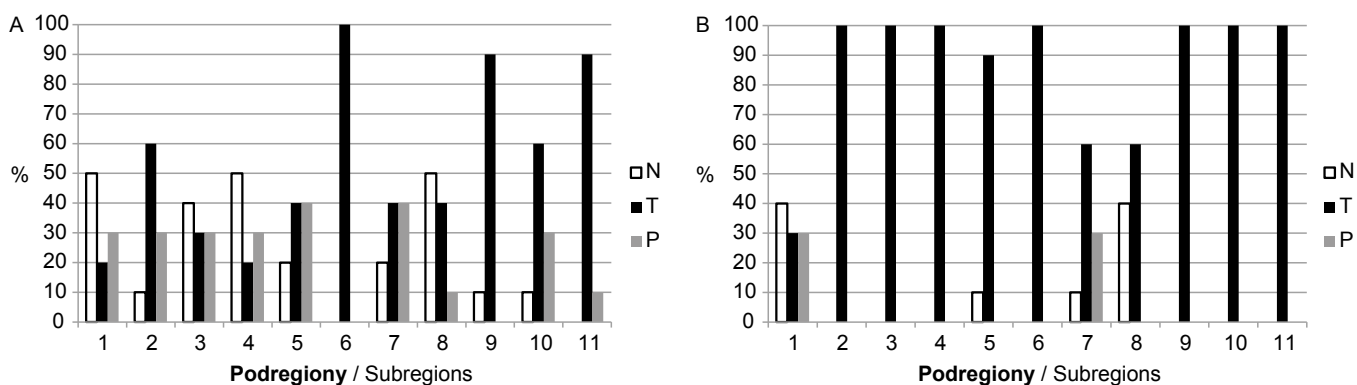
Poziom istotności powyższego współczynnika korelacji jest mniejszy od 0,01. Obliczenia przeprowadzono również dla opisanych w metodyce zadania B zmiennych kategoriycznych (klasy określone na podstawie kwantyli). Dla tak przetworzonych zmiennych związek korelacyjny został potwierdzony jedynie w przypadku charakterystyki ${}^{SR4-9}RH_{MIN_MC}$. Dla tej charakterystyki istotność statystyczną poniżej 0,05 otrzymano dla pięciu podregionów: Siedlce, Skierniewice, Warszawa-Okęcie, Sulejów, Koziencice.

Otrzymane wyniki wskazały, że w przypadku połączonych par klasy 1 (liczba pożarów mniejsza od 72) z klasą 3 (liczba pożarów od 146 do 299) oraz klasy 1 z klasą 4 (liczba pożarów większa od 299) zachodzą istotne statystycznie zmiany w rozkładach udziału procentowego dni z niską wilgotnością. Wyniki testu Manna-Whitneya wykazały istotną statystycznie różnicę jedynie pomiędzy rozkładami liczby pożarów w pierwszej grupie ($\%RH_{40} \leq Q^{U25}$) a każdą z pozostałych grup. Dla grupy $Q^{U25} < \%RH_{40} \leq Q^{U50}$ istotność wynosi $p=0,025$; dla grupy $Q^{U50} < \%RH_{40} \leq Q^{U75}$ $p=0,039$, a dla ostatniej grupy $\%RH_{40} > Q^{U75}$ $p=0,006$. Dla pozostałych zestawień grup podziału próby wartość p waha się od 0,3 do

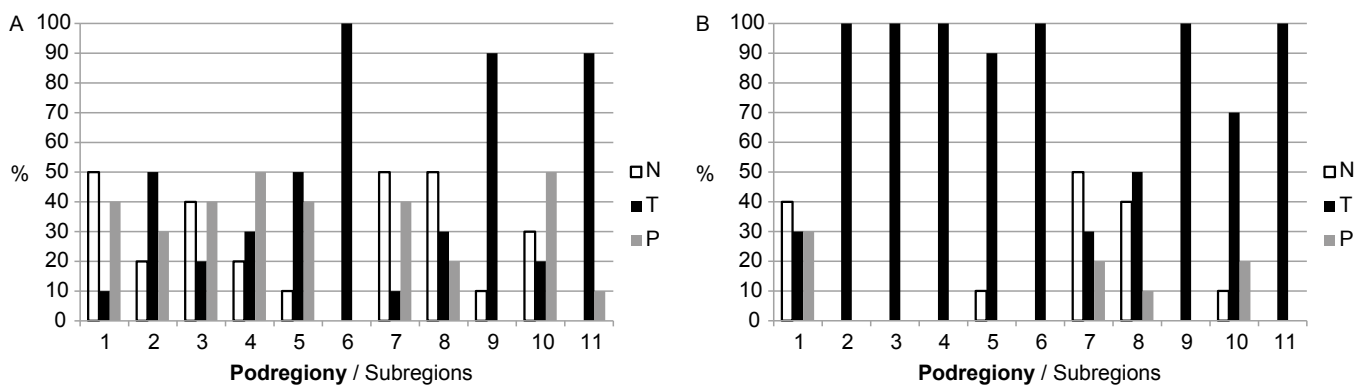
Rycina 6. Procentowy udział niedoszacowań (N), trafionych rekonstrukcji (T) i przeszacowań (P) klas pożarowych wyznaczonych na podstawie informacji o miesięcznych niedoborach wilgotności względnej. A dla 6 klas, B dla przypadków: klasa >3 / klasa <4. Numeracja podregionów jak w tabeli 1.

Figure 6. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on monthly relative humidity deficiencies. A for 6 classes, B for cases: class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in table 1.

Rycina 7. Procentowy udział niedoszacowań (N), trafionych rekonstrukcji (T) i przeszacowań (P) klas pożarowych wyznaczonych na podstawie informacji o rocznych niedoborach wilgotności względnej. A dla 6 klas, B dla przypadków: klasa >3 / klasa <4. Numeracja podregionów jak w tabeli 1.

Figure 7. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on annual relative humidity deficiencies. A for 6 classes, B for cases: class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in table 1.

Rycina 8. Procentowy udział niedoszacowań (N), trafionych rekonstrukcji (T) i przeszacowań (P) klas pożarowych wyznaczonych na podstawie informacji o niedoborach wilgotności względnej w miesiącach IV–VIII. A dla 6 klas, B dla przypadku klasa >3 / klasa <4. Numeracja podregionów jak w tabeli 1.

Figure 8. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on relative humidity deficiencies in the months of IV–VIII. Fig. 8A for 6 classes, Fig. 8B for the case, class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in table 1.

Tabela 3. Wartości współczynnika korelacji pomiędzy rocznymi charakterystykami wilgotności względnej a liczbą pożarów w podregionie, lata 2007–2016. Poziom istotności wartości współczynnika korelacji oznaczono: * dla $p < 0,05$, ** dla $p < 0,01$ i * dla $p < 0,001$.**Table 3. Values of the correlation coefficient between the annual relative humidity characteristics and the number of fires in the subregion, 2007–2016. Significance level for correlation coefficient: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

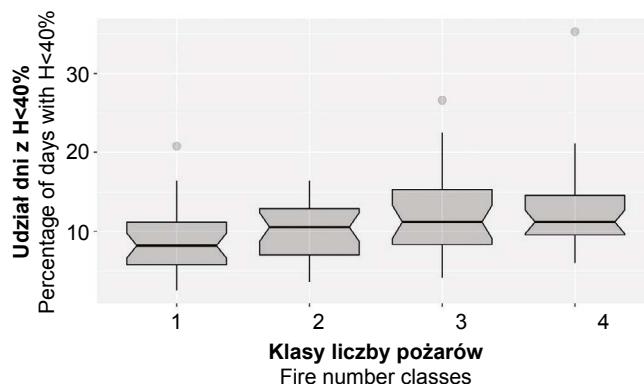
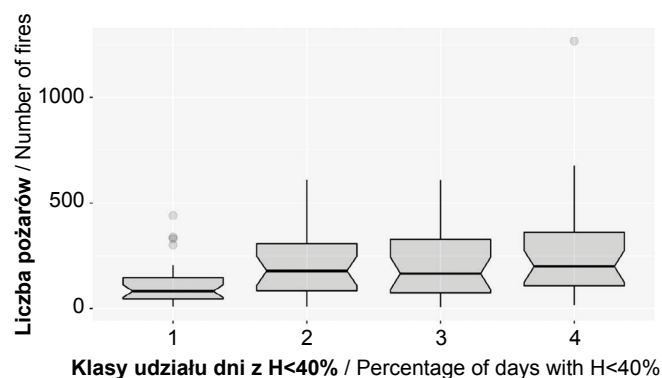
Stacja / Station	SRRH _{SR_MC}	MINRH	SR4-9RH _{MIN_MC}	SR4-8RH _{MIN_MC}	SR6-8RH _{MIN_MC}	%RH ₄₀
Płock	-0,66*	-0,40	-0,67*	-0,61	-0,49	0,76*
Siedlce	-0,60	-0,58	-0,71*	-0,67*	-0,48	0,90***
Skiernewice	-0,72*	-0,46	-0,70*	-0,57	-0,29	0,70*
Warszawa-Okęcie	-0,80**	-0,57	-0,78**	-0,67*	-0,62	0,93***
Warszawa-Bielany	-0,63*	-0,47	-0,53	-0,49	-0,38	0,69*
Legionowo	-0,93**	-0,31	-0,80**	-0,72*	-0,64*	0,95***
Wieluń	-0,65*	-0,75*	-0,77**	-0,73*	-0,31	0,75*
Puczniew	-0,20	-0,38	-0,50	-0,42	-0,26	0,48
Łódź	-0,41	-0,67*	-0,65*	-0,59	-0,32	0,40
Sulejów	-0,58	0,23	-0,40	-0,24	0,04	0,33
Kozienice	-0,28	-0,54	-0,68*	-0,25	0,09	0,55

0,8. Ilustracją opisaną wyżej zależności są rozkłady jednej zmiennej w klasach podziału według drugiej zmiennej (ryc. 9, 10).

Przeprowadzone w tym przypadku testy wykazały istotną statystycznie różnicę pomiędzy rozkładem liczby pożarów w klasie pierwszej (udział procentowy dni z niską wilgotnością poniżej 7,7%) a rozkładem w każdej z pozostałych trzech klas udziału procentowego dni z niską wilgotnością. Przeprowadzone obliczenia sugerują występowanie związku statystycznego pomiędzy udziałem procentowym dni z niską wilgotnością a liczbą pożarów w ciągu roku.

5. Podsumowanie

Czynniki meteorologiczne mają duży wpływ na występowanie i rozprzestrzenianie się pożarów w lasach. Wiler i Wcisło (2013) wymieniają m.in. wiatr, który może przemieścić pożar z terenów poza lasem, opady, zachmurzenie, ciśnienie, wymianę ciepła w atmosferze. Szczygieł i in. (2009) podkreślają znaczenie temperatury, wilgotności względnej powietrza, prędkości wiatru oraz opadów. W przypadku krótko- i średnioterminowych prognoz pogody (np. The European Centre for Medium-Range Weather Forecasts – ECMWF) istnieją modele, które w oparciu o powyższe czynniki potrafią określić zagrożenie pożarami lasów na danym obszarze z wyprzedzeniem kilkudziesięciu godzin. Z punktu widzenia zarządzania sytuacjami kryzysowymi przydatne wydają się prognozy na najbliższy miesiąc, a nawet sezon. Badacze klimatu interesuje zarówno wpływ zmian klimatu na występowanie pożarów lasu, jak i sposób w jaki pożary lasu oddziałują na klimat. Opracowanie takiego długoterminowego modelu prognostycznego wymaga zbudowania odpowiednie-

Rycina 9. Rozkład udziału procentowego liczby dni z niską wilgotnością %RH₄₀ w klasach liczby pożarów Figure 9. Distribution of the percentage of the number of days with low humidity %RH₄₀ in the classes of the number of fires**Rycina 10. Zależność liczby pożarów od klasy wartości udziału procentowego dni z niską wilgotnością %RH₄₀**Figure 10. The dependence of the number of fires on classes by percentage of days with low humidity %RH₄₀

go algorytmu prognozującego oraz wyboru predyktorów, czyli sposobu podania informacji wejściowej o stanie atmosfery. Zaawansowanie prac nad miesięcznymi, kwartalnymi i sezonowymi prognozami pogody dotyczącymi temperatury, sumy opadów i liczby dni z opadem napawa optymizmem. Mamy nadzieję, że zastosowany model sprawdzi się również jeśli chodzi o długoterminowe prognozy wilgotności powietrza. Przedstawione w pracy badania nad wilgotnością względną potwierdzają, że zaproponowane charakterystyki niosą dużo informacji o zagrożeniu pożarami lasu.

Odniesienie w zadaniu A (ryc. 3) przypadków, gdy indeks Jaccarda przekracza 50% oznacza, że niska wilgotność względna powietrza nie tylko towarzyszy wystąpieniom pożarów lasu, ale jest z nimi nierozdzielnie związana. Otrzymane wartości wskaźnika KS (brak wartości dodatnich) i skalowanego wskaźnika KS2 (nieprzekraczające progu 0,5) (odpowiednio ryc. 5A, B) oznaczają, że lista predyktorów wymaga poszerzenia. W związku z tym w dalszych pracach należałoby dołączyć charakterystyki temperaturowo-opadowe. Interesujące byłoby sprawdzenie w roli predyktora nie tylko temperatury powietrza na wysokości 2 m, ale i przy gruncie (ze względu na wpływ stanu ściółki na pojawianie się i rozprzestrzenianie pożarów w lasach). Długoterminowe prognozowanie zachmurzenia i wiatru wydaje się w chwili obecnej obciążone zbyt dużym błędem, jednak nie jest wykluczone, że w dalszych pracach badawczych zostanie podjęta również ta tematyka.

Rekonstrukcja klasy pożarowej przy pomocy analogów rozmytych wydaje się dobrym kierunkiem prac nad modelem długoterminowej prognozy. Wyraźnie widać, że przy zastosowaniu dwóch klas pożarowych trafność rekonstrukcji jest znacznie wyższa niż z użyciem sześciu klas. Należy pamiętać, że znaczący wpływ na otrzymane wyniki miała ograniczona długość serii danych (tylko 10 lat). Idzie za tym brak odnotowanych wielu sytuacji (np. wystąpienia w podregionie warszawskim wschodnim innej klasy pożarowej niż klasa 6) i nie zawiera wszystkich możliwych sytuacji pożarowych i pogodowych. Model może więc nie być wystarczający do prawidłowego wnioskowania przy większym zróżnicowaniu „na wyjściu”. Natomiast dobór najlepszego przedziału czasowego dla predyktora (miesiąc, rok, okres IV–VIII), jest uzależniony od wyboru podregionu (ryc. 6–8).

Na podstawie wyników uzyskanych w zadaniu B można stwierdzić, iż spośród rozważanych tam charakterystyk wilgotności istotne znaczenie przy konstrukcji modelu prognostycznego mogą mieć średnia roczna i średnia w półroczu ciepłym z miesięcznej minimalnej wilgotności powietrza oraz udział procentowy w roku dni z niską wilgotnością.

Jak już wspomniano wcześniej, praca ma charakter pilotażowy, a uzyskane wyniki pozwalają przygotować aparat badawczy do dalszych analiz. Z otrzymanych rezultatów wynika, że powiązanie niedoborów wilgotności względnej powietrza z liczbą pożarów i uwzględnienie tych zależności w dalszych pracach nad doskonaleniem długoterminowych

prognoz pogody ma ogromne znaczenie. Współpraca specjalistów z zakresu prognoz pogody oraz badaczy zmian klimatu z osobami zajmującymi się zagrożeniem pożarowym w Polsce może przynieść wiele korzyści. Efekty współpracy pozwolą udoskonalić metody zapobiegania skutkom wystąpienia zjawisk zagrażających życiu ludzi i środowisku.

Dalsze prace nad tym zagadnieniem powinny dotyczyć:

- pozyskania informacji o liczbie pożarów przed rokiem 2007,
- rozszerzenia listy meteorologicznych punktów pomiarowych o stacje leśne,
- przejścia z informacją o pożarach do skali sezonowej lub miesięcznej,
- poszerzenia listy potencjalnych predyktorów o charakterystyki temperaturowo-opadowe,
- adaptację i weryfikację różnych modeli prognoz miesięcznych, trzymiesięcznych i sezonowych do potrzeb ochrony przeciwpożarowej.

Konflikt interesów

Autorki deklarują brak potencjalnych konfliktów.

Źródło finansowania

Pracę zrealizowano ze środków własnych IMGW-PIB.

Literatura

- Bauer D.F. 1972. Constructing confidence sets using rank statistics. *Journal of the American Statistical Association* 67: 687–690. DOI 10.2307/2284469.
- DGLP 2012. Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasów. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, 108 s. ISBN 978-83-61633-59-4.
- Forest Fire in Europe 2009. Report no 10. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 88 s. DOI 10.2788/74089.
- Hollander M.I., Wolfe D.A. 1973. *Nonparametric Statistical Methods*. John Wiley & Sons, New York, 848 s. ISBN 978-0-470-38737-5.
- Klasyfikacja NUTS. 2017. <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/> [5.01.2017].
- KSIPL 2017. Krajowy System Informacji o Pożarach Lasów. http://bazapozarow.ibles.pl/ibl_ppoz/faces/index.jsp [15.01.2017].
- Kwiatkowski M., Szczygieł R., Piwnicki J. 2010. Opracowanie nowej metody prognozowania zagrożenia pożarowego lasu. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, 90 s.
- Kwiatkowski M., Szczygieł R. 2015. Klimatyczne aspekty ochrony przeciwpożarowej lasu. Konferencja pt. „Klimatyczne uwarunkowania życia lasu”, Rogów, 16-17 czerwca 2015 r. http://cepl.sggw.pl/konferencja/klimat/abstract/Klimatyczne_aspekty_ochrony_przeciwpozarowej_lasu.htm [5.02.2017].
- Matteucci M. 2017. A Tutorial on Clustering Algorithms. https://home.deib.polimi.it/matteucc/Clustering/tutorial_html/cmeans.html [7.03.2017].
- World Meteorological Organization 2002. Standardised Verification System (SVS) for Long-Range Forecasts (LRF). New attachment II-9. *Manual on the GDPS* 485(1).

- Prędecka A. 2011. Ogień w lesie a przyroda. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa, 166 s.
- R Core Team 2017. R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/> [11.01.2017].
- Real R., Vargas H.M. 1996. The Probabilistic Basis of Jaccard's Index of Similarity. *Systematic Biology* 45(3): 380–385. DOI 10.1093/sysbio/45.3.380.
- Szczygieł R., Ubysz B., Piwnicki J. 2009. Kryteria oceny ryzyka zagrożenia pożarowego lasu. *Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza* 15(3): 83–113.
- Szczygieł R. 2012. Wielkoobszarowe pożary lasów w Polsce. *Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza* 25(1): 67–78.
- Wiler K., Wcisło P. 2013. Ochrona lasów przed pożarami. CILP, Warszawa, 6–88. ISBN 978-83-61633-95.

Wkład autorów

Pracę napisano we współpracy na każdym z etapów, z procentowym udziałem: K. P.-K. – 60%, K. K.-K. – 40%.

The influence of relative humidity on fires in forests of Central Poland

Krystyna Konca-Kędzierska* , Krystyna Pianko-Kluczyńska

Institute of Meteorology and Water Management, PSHM CSPM Specialized Forecasts Section, ul. Podleśna 61, 01-673 Warsaw, Poland

* Tel. +48 22 569 4256, e-mail: krystyna.konca@imgw.pl

Abstract. The purpose of the present work was to answer the question of how and to what extent information about low air humidity in a selected area can be used in determining the fire risk. The central region as defined in the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) was selected for the study, because this classification is also used in the National Fire Information System, which provides data on the number of forest fires. Data on humidity for a given region were taken from the synoptic or climatic station of The Institute of Meteorology and Water Management – National Research Institute (IMGW-PIB) located in the region.

Two independent experiments were conducted based on various methodological assumptions. In experiment A, the main focus was on humidity deficit, as defined by nine different indicators. Using the relative risk and the Jaccard index, their connection to fire cases of third class or higher was studied. A class reconstruction of the number of fires was also carried out using the fuzzy analogues method, and the obtained reconstructions were evaluated using cross-correlation indicators in contingency tables. In experiment B, correlation relationships between the number of fires and the annual characteristics of relative humidity were studied. In order to use the association measures in the cross-tabulation tables, the number of fires and humidity characteristics were categorised using quantiles. The relationship between the number of fires and the percentage share of low-humidity (<40%) days in the year was tested using the Mann–Whitney test.

The obtained values of the examined correlation indices and the analysis of correlation relationships emphasise the important role of relative humidity dynamics in determining the fire risk.

Keywords: forest fires, humidity deficiency, correlations, association measures, fuzzy analogues

1. Introduction

One of the more dangerous and costly events occurring in Polish forests are fires. According to statistical data available in the National Forest Fire Information System (KSIPL 2017), around 85% of forested areas in Poland are susceptible to fires. Amongst the countries of the European Union, Poland belongs to those countries that are moderately threatened by forest fires (Szczygieł 2012). However, this problem should not be underestimated. As an example, in 2009, Poland was third in terms of the number of fires and in eighth place in terms of burned area (Szczygieł 2012 in Forest Fires in Europe, Report No. 10, 2009).

The factors determining the formation and spread of fires include, amongst others, meteorological conditions. In 2010, a new forecasting method was developed at the Forest Re-

search Institute, which – based on selected meteorological parameters (temperature and relative air humidity, as well as litter, rainfall, wind speed and cloudiness) – allows the current and predicted (up to 24 hours) threat of forest fires to be determined (Prędecka 2011, DGLP 2012).

This article focuses on relative air humidity, which is one of the most important factors affecting the possible occurrence of fires. An analysis was conducted to determine the possibility of using this parameter for monthly, three-month and seasonal weather forecasts, developed as a tool to support forest fire protection as well as in studies on fire hazard scenarios resulting from climate change simulations. The long-term forecasting issue under consideration complements the work performer by Forest Research Institute on risk forecasts for the next 24-hour period (Kwiatkowski 2010).

Received: 25.10.2017, reviewed: 28.11.2017, accepted: 4.06.2018.

This work was a pilot study and served to develop a research method needed to conduct a planned analysis of the impact of relative humidity on the number of fires occurring in forests. The obtained results may signal the possibility of conducting further research in this direction.

The research, which was performed using two different approaches to determine the relationship between relative humidity and the number of recorded forest fires, differed significantly in the way the research problem was formulated and the methodology used. It allowed us to assess how the definition of the descriptive (or input) variables and described (or output) variables and the selection of the algorithm testing the dependencies between the studied variables influence the information contained in the amount of relative air humidity on the predictand, that is, the number of forest fires in a given region of the country.

2. Data

Information on the number of fires was obtained from the National Forest Fire Information System's annual summaries from 2007 to 2016 (KSIPL 2017). We analysed data on the number of fires in 11 subregions of the Central Region defined by the National Forest Fire Information System based on the Statistics Poland Classification of Territorial Units for Statistics – NUTS (2017 version) (Fig. 1).

Information on fires is given in two ways: as the number of recorded fires and in categories of the following number of fires: class 1, 1–31; class 2, 32–62; class 3, 63–124; class 4, 125–187; class 5, 188–250; class 6, more than 250.

Table 1 shows the number of occurrences of particular fire classes in the subregions for the entire decade. In the case of the subregions, it is not uncommon that certain classes did not occur in the examined period. A specific situation occurred in

the eastern Warsaw subregion, where only class 6 was recorded (more than 250 fires during the year). In comparison, fire class 1 (less than 32 fires) dominated in subregion 9 (city of Łódź).

Table 2 presents the number of occurrences of each fire class 1–6 for each year 2007–2016 in all the subregions together. It shows that 2015 had the most cases when the annual number of fires in the subregions exceeded 250 (class 6 occurred 7 times), followed by 2009 and 2012 (class 6 occurred five times).

Each subregion was represented by a weather station (synoptic or climatic). Because access to archival data was limited, the relative humidity recorded at the Łódź synoptic weather station simultaneously represented both the Łódzki subregion and the city of Łódź subregion.

The relative humidity of the air was analysed for available time measurements accessed from the historical database of Institute of Meteorology and Water Management – National Research Institute (IMGW-PIB) (8 measurements were performed in the case of synoptic weather stations and 3 or 4 measurements in climatic stations, whereas 24 measurements were performed per day at automatic stations).

3. Research methods

Studies devoted to the climatic determinants of forest fires indicate the significant role of the average or time (e.g. 9:00 and 13:00) of relative air humidity (Kwiatkowski, Szczygieł 2015). However, the presented study also includes the minimum and maximum relative humidity.

The data cited above have not been homogenised so as not to remove the extreme cases that are very important in forecasting processes. Only the complete data were analysed.

The study used proprietary programmes and R statistical package procedures (made available based on the Open Source principle). It consisted of two research experiments: A, using

Table 1. Number of events of particular fire classes in the subregions in the whole period of 2007–2016

Subregion	Class 1	Class 2	Class 3	Class 4	Class 5	Class 6
1. ciechanowsko-płocki	0	1	4	4	0	1
2. ostrołęcko-siedlecki	0	0	0	2	1	7
3. skierniewicki	3	2	5	0	0	0
4. warszawski zachodni	0	0	0	3	3	4
5. m. Warszawa	1	3	5	1	0	0
6. warszawski wschodni	0	0	0	0	0	10
7. sieradzki	0	2	3	1	3	1
8. łódzki	1	1	4	4	0	0
9. m. Łódź	9	1	0	0	0	0
10. piotrkowski	0	0	3	2	1	4
11. radomski	0	0	0	1	0	9

Table 2. Number of events of individual fire classes for all the subregions of the central region in 2007–2016

Year	Class 1	Class 2	Class 3	Class 4	Class 5	Class 6
2007	1	1	4	1	1	3
2008	1	1	1	2	2	4
2009	1	0	2	2	1	5
2010	2	3	1	2	1	2
2011	1	0	3	2	1	4
2012	0	2	2	1	1	5
2013	4	1	2	2	0	2
2014	2	1	4	2	0	2
2015	1	0	1	2	0	7
2016	1	1	4	2	1	2

mainly the authors' programmes; and B, using the procedures of the R statistical package. Both experiments also differed in the way the input information about the relative air humidity was provided. Experiment A used humidity deficiency characteristics, while in experiment B, the relative humidity was mainly characterised by average and minimum values. Both concepts also differed in the treatment of information on the number of forest fires. Experiment A used the National Information System on Forest Fires KSIPL classification of the number of fires; experiment B used the direct number of occurrences of fires or the class of this number determined by means of quantiles. Both experiments also differed in the methods applied to test the strength of the relationship between the information on the number of fires and humidity. Experiment A examined the relative risk, the Jaccard index and indicators describing contingency tables and attempted to reconstruct the classes of the number of fires using fuzzy analogues. The work conducted in experiment B was based mainly on the correlation analysis and testing the significance of the relationship.

Owing to the specific way measurements are taken by IMGW-PIB, experiment A defined a day with low humidity as a day when the measurements taken at 06, 12 and 18 Greenwich Mean Time (GMT) recorded a drop in the relative air humidity below 40%. For the purpose of further work, a characteristic of humidity was determined, specifying the percentage share in the analysed period (month, season IV–VIII, year) of dry days.

Experiment A began with an analysis of the completeness of the measurement data.

For the purposes of the analysis, the data was reclassified to form two classes: new_class 0, less than 125 fires (the cases from classes 1 to 3), and new_class 1, more than 124 fires (the cases from classes 4 to 6 of the basic classification).

Figure 1. Subregions of the central region (according to NUTS) and the weather stations representing them.

In experiment A, an attempt was made to link information about the classes of the number of fires recorded in the subregions in particular years with the humidity characteristics of the year, season IV–VIII and individual months.

The methodology described in subsections AA, AB and AC concerned nine variants for which analyses of the relationship between the lack of humidity at the subregion stations and the number of fires in individual central subregions for the following defined humidity conditions were conducted:

1. There was at least 1 month during the year with more than 10% of dry days (RH_MC_10).
2. There was at least 1 month during the year with more than 20% of dry days (RH_MC_20).
3. There was at least 1 month during the year with more than 40% of dry days (RH_MC_40).
4. The share of dry days exceeded 10% in the months of IV–VIII (RH_IV_VIII_10).
5. The share of dry days exceeded 15% in the months of IV–VIII (RH_IV_VIII_15).
6. The share of dry days exceeded 20% in the months of IV–VIII (RH_IV_VIII_20).
7. The share of dry days exceeded 10% in the year (RH_ROK_10).
8. The share of dry days exceeded 15% in the year (RH_ROK_15).
9. The share of dry days exceeded 20% in the year (RH_ROK_20).

The following measures were used to estimate the strength of the relationship:

AA. Relative risk, meaning that if the meteorological conditions of interest to us occurred, the likelihood of exceeding fire class 3 increased in relation to the situation when the assumed meteorological situation did not occur.

$$RR = \frac{Ra}{Rb}, \quad Ra = \frac{m11}{m}, \quad Rb = \frac{b}{n} \quad (1)$$

where

m_{11} is the number of cases when drought defined by the relative humidity occurred and the number of fires was within the range of new_class 1,

m is the number of cases when drought occurred as defined by the relative humidity,

b is the number of cases when the relative humidity did not indicate drought and the number of fires were in new_class 1,

n is the number of cases when the relative humidity did not indicate drought.

AB. The Jaccard index (Real, Vargas 1996) is a measure of the similarity of the compared sets (A describes the meteorological situation and B reflects the fire situation). This index is the quotient of the cardinality of the common parts of sets A and B divided by the power of the sum of these sets.

$$J(A, B) = \frac{LA \cap BI}{LA \cup BI} \quad (2)$$

$$J(A, B) = \frac{m_{11}}{m_{11} + m_{10} + m_{01}} \quad (3)$$

where

m_{11} is the number of cases when drought defined by the relative humidity occurred and the number of fires was classified to new_class 1,

m_{10} is the number of cases when drought defined by the relative humidity occurred, and the number of fires was classified to new_class 0,

m_{01} is the number of cases when the relative humidity did not indicate drought, and the number of fires was classified to new_class 1.

For the purpose of this study, the strength of the relationship is expressed as a percentage:

$$\text{Jacc}(A, B) = 100\% * J(A, B) \quad (4)$$

AC. To assess the strength of the relationship between the occurrence of one of the nine previously defined humidity deficiency variants and the occurrence of a large number of fires, TAB quality indexes in contingency tables were used. It was assumed that the occurrence of a deficiency in relative air humidity is synonymous with forecasting more than 124 fires. The following designations were introduced:

TAB [1,1] – the number of times more than 124 fires were forecasted and the observed number of more than 124 fires,

TAB [1,2] – the number of times more than 124 fires were forecasted and the observed number of less than 125 fires,

TAB [2,1] – the number of times less than 125 fires were forecasted and the observed number of more than 124 fires,

TAB [2,2] – the number of times less than 125 fires were forecasted and the observed number of less than 125 fires.

The hit rate (HR), false alarm rate (FAR) and Hanssen and Kuipers score (KS I KS 2) indices were used, recommended by the World Meteorological Organization (2002).

HR is a measure of success, that is, an accurate prediction that the fire class will be greater than 3. HR values range from 0 to 1. As the value of this index increases, so does the accuracy of the model.

FAR is a measure of how often a warning has been issued about a large number of fires, and the observed class was not greater than 3. FAR values range from 0 to 1, and a lower value is obtained in the absence of false alarms. KS = HR-FAR and has values between -1 and 1. The value of 1 indicates a correct forecast.

The KS2 index is scaled according to the formula:

$$KS2 = \frac{KS + 1}{2} \quad (5)$$

and ranges from 0 to 1; it is difficult to determine the accuracy of a forecast when the value is 0.5 because FAR = HR, whereas the forecast is perfect when the value is 1.

AD. An attempt was made to reconstruct the fire class based on the relative humidity characteristics using fuzzy analogues (Matteucci 2017). The Euclidean distance between the X_i and C_k vectors was used, written as $\text{dist}(X_i, C_k)$. These vectors correspond to the two compared years. Three variants of the input information were analysed:

- The share of dry days in individual months,
- The share of dry days in the year,
- The share of dry days in the IV–VIII season.

In the first case, the X_i and C_k vectors have 12 components; in the other cases, one component each.

On the basis of these distances, for the i -th year, a measure of its similarity (U_{ij}) to humidity was determined to the remaining 9 analogues, $i = 1, 2, 3, \dots, 10, j = 1, 2, \dots, 10, i \neq j$.

$$U_{ij} = \frac{1}{\sum_{k=1}^{10} \frac{\text{dist}(X_i, C_j) * \text{dist}(X_i, C_j)}{\text{dist}(X_i, C_k) * \text{dist}(X_i, C_k)}} \quad (6)$$

Each analogue also carries information about the fire class recorded in a given year. On the basis of the U_{ij} similarity measures of humidity conditions, it is possible to determine the probability of the occurrence of each fire class. The following is an example illustrating how the U_{ij} measures can take us to the probability of the occurrence of the fire class we are interested in.

For the subregion of the city of Warsaw, the following fire classes were noted in successive years:

year 1 (2007), class 3; year 2 (2008), class 2; year 3 (2009), class 3; year 4 (2010), class 2; year 5 (2011), class 3; year 6 (2012), class 2; year 7 (2013), class 1; year 8 (2014), class 3; year 9 (2015), class 4; year 10 (2017), – class to be determined based on the data from the previous 9 years.

Class 1 was recorded only in year 7 (2013); therefore, the probability of the occurrence of this class $P(k_{11})$ in 2016 is

$$P(k11) = \frac{U_{10,7}}{U_{10,1} + U_{10,2} + U_{10,3} + U_{10,4} + U_{10,5} + U_{10,6} + U_{10,7} + U_{10,8} + U_{10,9}} \quad (7)$$

Then, the conformity of the most probable fire class predicted with the observed one was analysed. This consistency was determined by the percentage share of underestimated, accurate and overestimated forecasts. The research tool described above was applied both to the basic 6 fire classes and to their division into two new classes.

In experiment B, the number of occurrences of forest fires in a year and the number of fires defined by the quantile classes were analysed. Research was conducted to confirm the existence of a relationship between the number of fires occurring in a given subregion of the central region and the relative humidity characteristics at the station representing that subregion. Owing to the lack of humidity observations at the Puczniew station, observations for the city of Łódź were used in the analysis for the Łódzki subregion.

Three characteristics of humidity were taken into account: average monthly relative humidity (RH_{SR_MC}), the minimum monthly value (RH_{MIN_MC}) and the percentage of days in the year with RH below 40% ($\%RH_{40}$), which was based on relative humidity values from three periods (see experiment A). As only information on fires in particular years was available, in order to conduct a correlation analysis for the monthly mean and minimum RH values, we used annual or calculated characteristics for selected sub-periods of the year. Three sub-periods were selected for RH_{MIN_MC} : summer, from June to August; summer extended by the neighbouring spring months of April and May; and the warm half of the year (April–September). The following RH characteristics obtained in an annual time resolution were analysed:

$SR RH_{SR_MC}$	Annual average of monthly mean relative humidity;
$MIN RH$	Annual minimum relative humidity;
$SR^{4-9} RH_{MIN_MC}$	Warm half-year (from April to September) average monthly minimum relative humidity;
$SR^{4-8} RH_{MIN_MC}$	Average monthly minimum relative humidity for the period of April–August;
$SR^{6-8} RH_{MIN_MC}$	Average monthly minimum relative humidity in the summer season (from June to August);
$\%RH_{40}$	Annual percentage of days with low relative humidity (below 40%).

The analysis used the correlation coefficient values of the above relative humidity characteristics and the number of fires. In addition, the correlation analysis in the contingency tables and the Mann–Whitney test were used (Bauer 1972, Hollander, Wolfe 1973) to determine the significance of the relationship between the number of fires and the percent-

age of days of the year with low relative humidity. For the Mann–Whitney tests, a sample of the number of fires for all subregions was used, assuming its stratification with the categorical variable for the classes of the share of days with humidity below 40%.

The calculations were performed in ‘R’ for statistical calculations and the graphical presentation of data and results, using the procedures of the stats and vcd package (R Core Team 2017).

In order to analyse the interdependencies in the contingency tables, numeric variables (of both relative humidity characteristics and data on the number of fires) were transformed into categorical variables using the quantiles from the sample:

Q25, 25% quantile; Q50, median; Q75, 75% quantile. The obtained categorical variables had the following values:

- 1 – for $RH \leq Q25$,
- 2 – for $Q25 < RH$ and $RH \leq Q50$,
- 3 – for $Q50 < RH$ and $RH \leq Q75$,
- 4 – for $RH >$ values above Q75.

For the five humidity characteristics, the values of standardised variables and normal distribution quantiles were used: $Q25 = -0.76$, $Q50 = 0.0$, $Q75 = 0.67$. The number of fires was divided into four classes using quantiles from the sample $Q25 = 72$, $Q50 = 146$ and $Q75 = 299$. The division into four classes of the percentage of days with low humidity was performed using quantiles $Q^{U25} = 7.7\%$, $Q^{U50} = 10.8\%$ and $Q^{U75} = 13.05\%$.

4. Results

Completeness of data

The information on fires and humidity for 2007–2016 is complete. Unfortunately, there was no representative measurement point for the Łódź subregion, and as a result, the Łódź station represents two subregions – Łódzki and the city of Łódź.

Experiment A

For the Ostrołęcko-siedlecki subregion, humidity measurements from the climatic station in Pułtusk were used once, and for the second time, those from the synoptic station in Siedlce were used. The final results did not show differences because of the selection of the measuring point. This means that in the case of the research apparatus used in the study, both measuring points are equally representative for this subregion.

An interesting phenomenon is the adoption of the same values by indices for a year with the threshold of 10% and for the IV–VIII period with the threshold of 20%. Additional performed tests confirmed that doubling the threshold value for the IV–VIII period in relation to the threshold for the whole year increases the agreement between the designated indices.

AA. Relative risk

The value ‘-1’ in Figure 2 means that the index value cannot be determined because the data were analysed from too short a period. In the remaining cases, the relative risk is greater than 1, which means that the lack of humidity is conducive to having a large number of forest fires.

The highest relative risk of forest fires at low relative humidity was observed for the IV–VIII period with the 10% threshold.

AB. Jaccard index

The Jaccard index exceeded the threshold of 50% on several occasions (Fig. 3), which means that the defined deficiency of humidity is an important factor not only accompanying but also shaping the number of forest fires. Also in this case, the index showed the strongest relationship

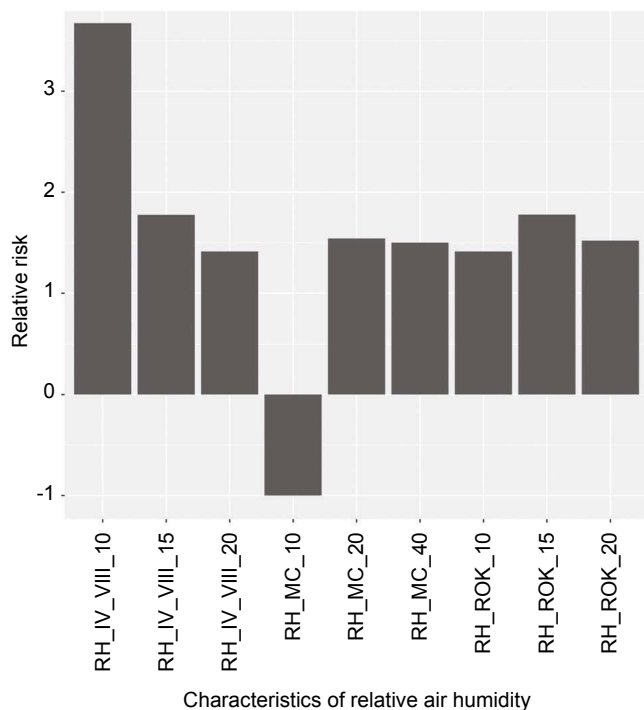

Figure 2. The relative risk for the analyzed experiments

between humidity and the number of fires for the IV–VIII period with the threshold of 10%.

AC. Cross-tabulation tables

The obtained results indicated that the best approach is to use the relative humidity data for the IV–VIII period. When using monthly data and adopting the 10% threshold, specific values were related to the length of the data series (10 years), in which certain combinations of variables in the subregions did not occur (e.g. high humidity and a large number of fires).

In the case of the 10% threshold for days with low humidity in the month or in the warm period of IV–VIII, the HR indicator is close to 1, which means that the lack of humidity

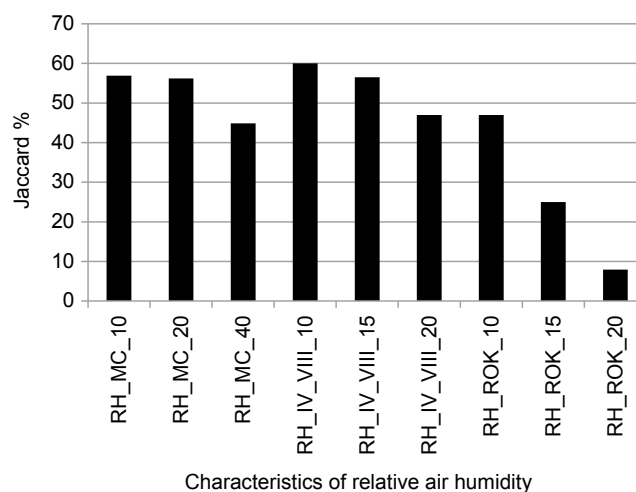

Figure 3. The Jaccard’s index for the experiments discussed

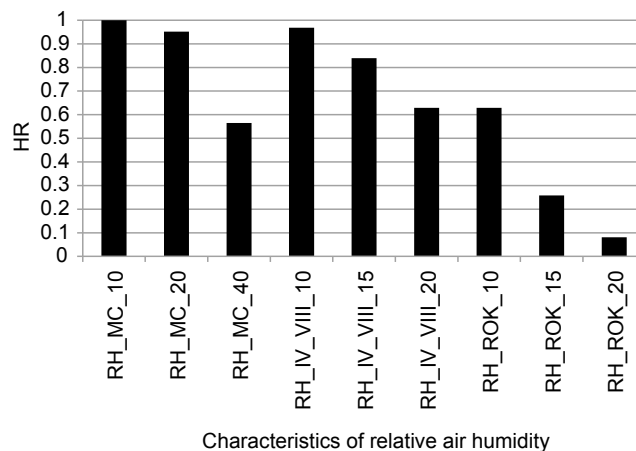

Figure 4. The hit rate (HR) values for selected humidity characteristics and a fire class the new_class 1

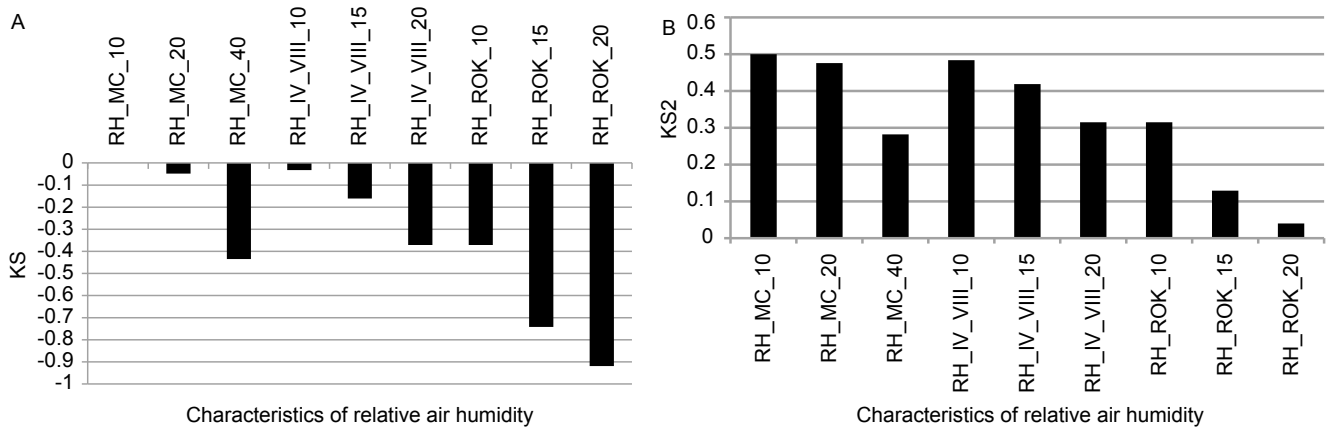

Figure 5. The KS index (A) and the scaled KS2 index (B)

is a good indicator of the occurrence of at least 125 fires in a given subregion (Fig. 4).

In all 9 variants, the FAR variant was 1. This confirmed the tendency of the reconstruction model to overestimate the number of fires.

The KS index did not have a positive value and the scaled KS2 was not greater than 0.5, which indicates that information on low humidity is useful in research on the number of forest fires, but it is not sufficient to correctly predict the threat (Fig. 5).

AD. The reconstruction of fire classes using fuzzy analogues

Figures 6–8 present the percentage of distribution in the subregions of the number of underestimated, accurate and overestimated reconstructions using the six-class and two-class approaches.

Experiment B

The values of the obtained correlation coefficient for the monthly average and the minimum monthly relative humidity (RH) as well as the percentage of low humidity days in the year (${}^{\circ}\text{RH}_{40}$) are included in Table 3. The correlation coefficient reached the highest, positive values for ${}^{\circ}\text{RH}_{40}$; it was negative for the remaining parameters; and the highest absolute values were reached in the case of the annual mean with the monthly averages ${}^{\text{SR}}\text{RH}_{\text{SR_MC}}$ (the absolute value of the correlation coefficient was below 0.5 for only three stations) and average for the warm half-year with the minimum monthly ${}^{\text{SR}4-9}\text{RH}_{\text{MIN_MC}}$ (the absolute value of the correlation coefficient was below 0.5 only for Sulejów). In the case of the latter characteristic, the absolute value of the correlation coefficient was more than 0.7 for five subregions. Apart

from two cases (for Sulejów and Kozenice, and the characteristic ${}^{\text{SR}6-8}\text{RH}_{\text{MIN_MC}}$, where the values are very close to zero), the correlation coefficient has negative values, suggesting the expected inverse linear relationship between the number of fires and the given humidity characteristics. Excluding September data from calculating the average minimum monthly relative humidity caused a reduction in the correlation coefficient. By restricting the calculations only to the summer months (June, July and August), this effect was even more visible. This reduction in the absolute value of the correlation coefficient suggests the important role of the neighbouring spring and autumn months for the summer included in the warm half-year.

The strongest correlations occurred for the variable describing the percentage of days in the year with humidity below 40% (Table 3), as in three subregions – Siedlce, Warszawa-Okęcie and Legionowo – the correlation coefficient was more than 0.9 and the level of significance of this coefficient was less than 0.001. For six subregions, it ranged from 0.7 to 0.95 and was statistically significant at $p = 0.01$; for the subregion of the city of Warsaw, it was 0.69 and statistically significant at $p = 0.05$.

The total of all the subregions were analysed (for a sample size of $N = 110$). The correlation coefficient for the number of fires per year and the percentage of days of the year with low humidity for the whole sample was 0.45, indicating the occurrence of a moderate correlation, in other words, a significant linear relationship between the variables.

The level of significance of the above correlation coefficient is less than 0.01. Calculations were also conducted for the categorical variables described for the experiment B methodology (classes defined on the basis of quantiles). For such processed variables, a correlation was confirmed only in the case of the

$SR^{4-9}RH_{MIN_MC}$ characteristic. For this characteristic, a statistical significance below 0.05 was obtained for five subregions: Siedlce, Skierniewice, Warszawa-Okęcie, Sulejów and Koźienice.

The obtained results indicated that in the case of combining class 1 (less than 72 fires) with class 3 (from 146 to 299 fires) and class 1 with class 4 (more than 299 fires),

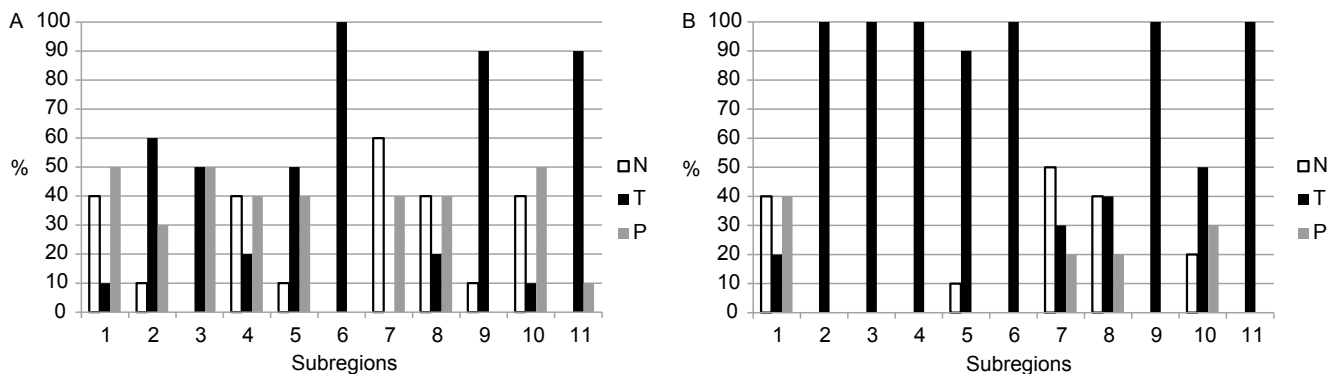

Figure 6. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on monthly relative humidity deficiencies. A for 6 classes, B for cases: class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in Table 1.

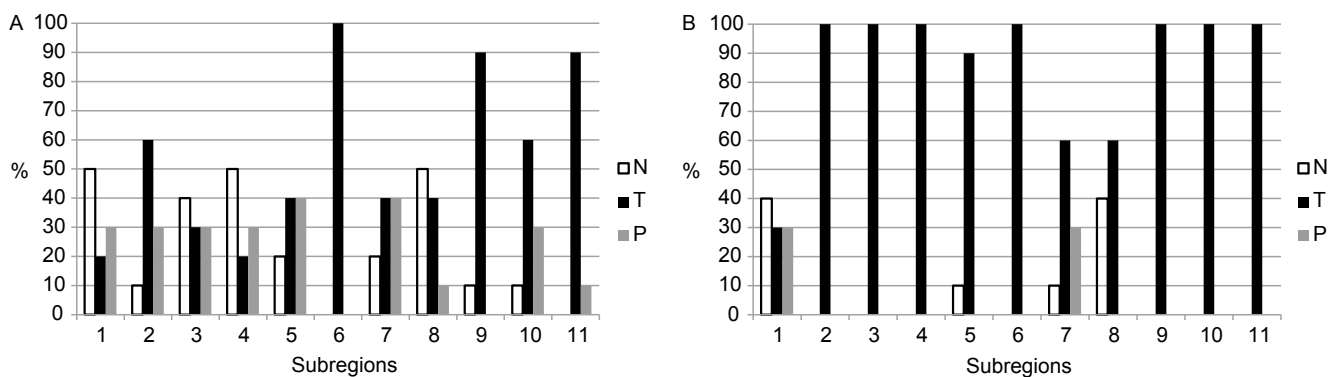

Figure 7. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on annual relative humidity deficiencies. A for 6 classes, B for cases: class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in Table 1.

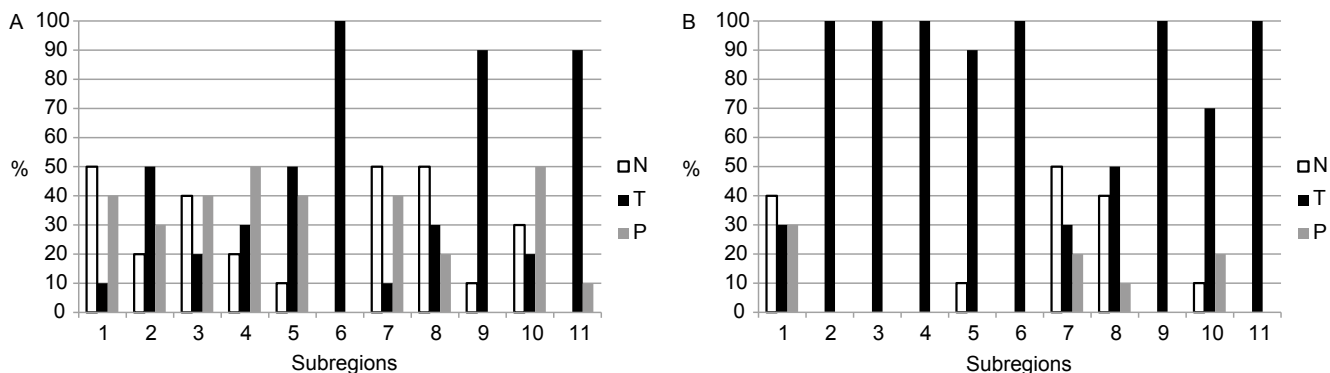

Figure 8. Percentage of underestimations (N), accurate reconstructions (T) and overestimations (P) of fire classes determined on the basis of information on relative humidity deficiencies in the months of IV–VIII. Fig. 8A for 6 classes, Fig. 8B for the case, class > 3 / class < 4. Numbers of subregions as in Table 1.

Table 3. Values of the correlation coefficient between the annual relative humidity characteristics and the number of fires in the subregion, 2007–2016. Significance level for correlation coefficient: * $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$.

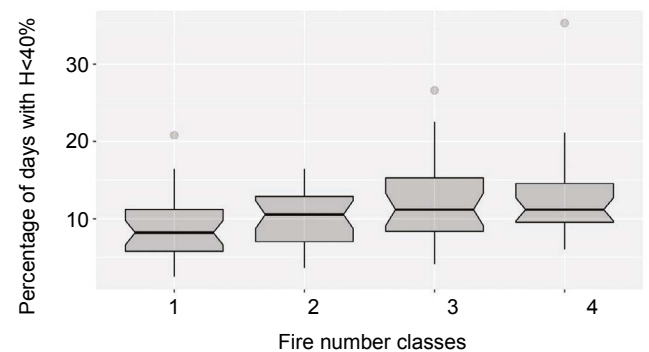
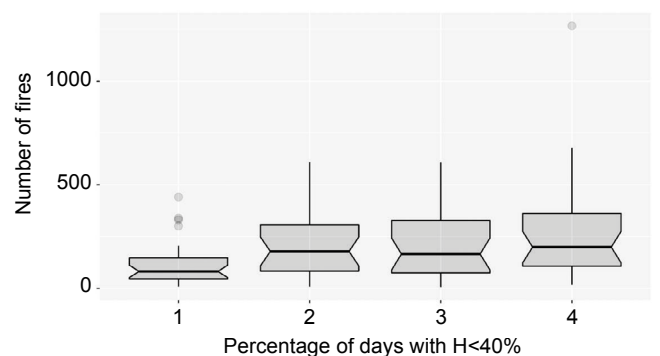
Station	$^{SR}RH_{SR_MC}$	^{MIN}RH	$^{SR4-9}RH_{MIN_MC}$	$^{SR4-8}RH_{MIN_MC}$	$^{SR6-8}RH_{MIN_MC}$	$\%RH_{40}$
Płock	-0.66*	-0.40	-0.67*	-0.61	-0.49	0.76*
Siedlce	-0.60	-0.58	-0.71*	-0.67*	-0.48	0.90***
Skierniewice	-0.72*	-0.46	-0.70*	-0.57	-0.29	0.70*
Warszawa-Okęcie	-0.80**	-0.57	-0.78**	-0.67*	-0.62	0.93***
Warszawa-Bielany	-0.63*	-0.47	-0.53	-0.49	-0.38	0.69*
Legionowo	-0.93**	-0.31	-0.80**	-0.72*	-0.64*	0.95***
Wieluń	-0.65*	-0.75*	-0.77**	-0.73*	-0.31	0.75*
Puczniew	-0.20	-0.38	-0.50	-0.42	-0.26	0.48
Łódź	-0.41	-0.67*	-0.65*	-0.59	-0.32	0.40
Sulejów	-0.58	0.23	-0.40	-0.24	0.04	0.33
Kozienice	-0.28	-0.54	-0.68*	-0.25	0.09	0.55

statistically significant changes occur in the distributions of the percentage of days with low humidity. The results of the Mann–Whitney test showed a statistically significant difference only between the distributions of the number of fires in the first group ($\%RH_{40} \leq Q^{U25}$) and each of the other groups. For the $Q^{U25} < \%RH_{40} \leq Q^{U50}$ group, the level of significance was $p = 0.025$; for the $Q^{U50} < \%RH_{40} \leq Q^{U75}$ group, it was $p = 0.039$, and for the last group $\%RH_{40} > Q^{U75}$, it was $p = 0.006$. For the remaining sets of groups, the p value of the tests ranged from 0.3 to 0.8. An illustration of the relationship described above is the distributions of one variable in classes divided according to the second variable (Figs. 9 and 10).

The tests performed in this case showed a statistically significant difference between the distribution of the number of fires in the first class (percentage of days with low humidity below 7.7%) and the distribution in each of the other three classes of the percentage of days with low humidity. The calculations suggest a statistical association between the percentage of days with low humidity and the annual number of fires.

5. Summary

Meteorological factors have a large impact on the occurrence and spread of fires in forests. Wiler and Wcisło (2013) named, amongst others, wind that can move fire from areas outside the forest, precipitation, cloudiness, atmospheric pressure, and heat exchange in the atmosphere. Szczygieł et al. (2009) emphasised the importance of temperature,

Figure 9. Distribution of the percentage of the number of days with low humidity $\%RH_{40}$ in the classes of the number of fires**Figure 10.** The dependence of the number of fires on classes by percentage of days with low humidity $\%RH_{40}$

relative air humidity, wind speed and precipitation. In the case of short- and medium-term weather forecasts (e.g. The European Centre for Medium-Range Weather Forecasts – ECMWF), there are models that, based on the above factors, can determine the threat of forest fires in a given area several dozen hours ahead of time. From the point of view of managing crisis situations, forecasts for the next month or even the season may be useful. Climate researchers are interested in both the impact of climate change on the occurrence of forest fires and the way in which forest fires affect the climate. The development of such a long-term forecasting model requires the construction of an appropriate forecasting algorithm and the selection of predictors, that is, the manner of providing input information on the state of the atmosphere. The advancement of work on monthly, quarterly and seasonal weather forecasts concerning temperature, total precipitation and the number of days with precipitation is optimistic. We hope that the applied model will also work for long-term air humidity forecasts. The relative humidity research presented in this article confirms that the proposed characteristics contain much information about the threat of forest fires.

The cases noted in experiment A (Fig. 3), when the Jaccard index exceeded 50%, mean that low relative air humidity not only accompanies the occurrence of forest fires but is also inseparably connected with it. The obtained values of the Hanssen and Kuipers score KS index (no positive values) and the scaled Hanssen and Kuipers score KS2 index (not exceeding the threshold of 0.5) (Fig. 5a and b, respectively) mean that the list of predictors needs to be expanded. Therefore, in further studies, temperature and precipitation characteristics need to be added. It would be interesting to check the role of the air temperature predictor not only at a height of 2 m but also at ground level (because of the influence of the litter conditions on the emergence and spread of fires in forests). Long-term predictions of cloudiness and wind seem to be too prone to error at the moment; however, it is possible that this topic will also be addressed in further research.

Reconstruction of a fire class using fuzzy analogues seems to be a good direction of work on a model for a long-term forecast. It is clear that when using two fire classes, the accuracy of the reconstruction is much higher than with the use of six classes. It should be remembered that the limited length of the data series (only 10 years) had a significant impact on the obtained results. This is followed by the lack of reports on many situations (e.g. the occurrence of a fire class in the eastern Warsaw subregion other than class 6) and does not contain all possible fire and weather situations. Thus, the model may not be sufficient to make correct inferences with greater variation at the start. However, the selection of the best time interval for the predictor (month, year, IV–VIII period) depends on the choice of the subregion (Figs. 6–8).

On the basis of the results obtained in experiment B, we can conclude that amongst the humidity characteristics considered there, the annual mean and average mean for the warm half-year from the monthly minimum air humidity, as well as the percentage of low humidity in the year can play a significant role in the construction of the forecasting model.

As mentioned earlier, this study is a pilot, with the results allowing us to prepare the research apparatus for further analyses. The results obtained show that combining relative air humidity deficiencies with the number of fires and taking into account these dependencies in further work on improving long-term weather forecasts is of great importance. The cooperation of specialists in the field of weather forecasting and climate change researchers with persons working on fire risks in Poland can bring many benefits. The effects of such cooperation will help to improve the methods of preventing the effects of phenomena that threaten the life of people and the environment.

Further work on this issue should concern

- Obtaining information on the number of fires before 2007,
- Expanding the list of meteorological measurement points to include forest stations,
- Providing information about fires at the seasonal or monthly scale,
- Broadening the list of potential predictors to include temperature and precipitation characteristics,
- Adapting and verifying various models of monthly, three-month and seasonal forecasts for fire protection needs.

Conflict of interest

The authors declare the lack of potential conflicts of interest.

Acknowledgments and source of funding

The work was conducted with IMGW-PIB's own funds.

References

- Bauer D.F. 1972. Constructing confidence sets using rank statistics. *Journal of the American Statistical Association* 67: 687–690. DOI 10.2307/2284469.
- Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych. 2012. Instrukcja ochrony przeciwpożarowej lasów. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, 108 s. ISBN 978-83-61633-59-4
- Forest Fire in Europe 2009. Report no 10. Publications Office of the European Union, Luxembourg, 88 s. DOI 10.2788/74089.
- Hollander M.I., Wolfe D.A. 1973. *Nonparametric Statistical Methods*. John Wiley & Sons, New York, 848 s. ISBN 978-0-470-38737-5.

- Klasyfikacja NUTS. 2017. <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/jednostki-terytorialne/klasyfikacja-nuts/> [5.01.2017].
- KSIPL 2017. Krajowy System Informacji o Pożarach Lasów. http://bazapozarow.ibles.pl/ibl_ppoz/faces/index.jsp [15.01.2017].
- Kwiatkowski M., Szczygieł R., Piwnicki J. 2010. Opracowanie nowej metody prognozowania zagrożenia pożarowego lasu. Instytut Badawczy Leśnictwa, Sękocin Stary, 90 s.
- Kwiatkowski M., Szczygieł R. 2015. Klimatyczne aspekty ochrony przeciwpożarowej lasu. Konferencja pt. „Klimatyczne uwarunkowania życia lasu”, Rogów, 16-17 czerwca 2015 r. http://cepl.sggw.pl/konferencja/klimat/abstract/Klimatyczne_aspekty_ochrony_przeciwpozarowej_lasu.htm [5.02.2017].
- Matteucci M. 2017. A Tutorial on Clustering Algorithms. https://home.deib.polimi.it/matteucc/Clustering/tutorial_html/cmeans.html [7.03.2017].
- World Meteorological Organization 2002. Standardised Verification System (SVS) for Long-Range Forecasts (LRF). New attachment II-9. *Manual on the GDPS* 485(1).
- Prędecka A. 2011. Ogień w lesie a przyroda. Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, Warszawa, 166 s.
- R Core Team 2017. R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/> [11.01.2017].
- Real R., Vargas H.M. 1996. The Probabilistic Basis of Jaccard's Index of Similarity. *Systematic Biology* 45(3): 380–385. DOI 10.1093/sysbio/45.3.380
- Szczygieł R., Ubysz B., Piwnicki J. 2009. Kryteria oceny ryzyka zagrożenia pożarowego lasu. *Technika i Bezpieczeństwo Pożarowe* 3: 83–132.
- Szczygieł R. 2012. Wielkoobszarowe pożary lasów w Polsce. *Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza* 1: 67–78.
- Wiler K., Wcisło P. 2013. Ochrona lasów przed pożarami. CILP, Warszawa, 6–88. ISBN 978-83-61633-95.

Authors' contribution

The work was written together at each stage, with the percentage of involvement being 60% by K-KP and 40% by KK-K.